

JURNALISMUL CONSTRUCTIV ȘI DE SOLUȚII – AVANTAJE, CRITICI ȘI DILEME. EXPERIENȚA ROMÂNEASCĂ: DOR

Minodora SĂLCUDEAN

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
E-mail: minodora.salcudean@ulbsibiu.ro

CONSTRUCTIVE & SOLUTIONS JOURNALISM – PROS, CRITICISMS AND DILEMMAS.
THE ROMANIAN EXPERIENCE: DOR

Abstract: The relationships between journalism and sustainability are seen as interdependent and mutually beneficial. On the one hand, sustainable development also includes a free, autonomous and strong press that can support itself economically, and on the other hand, responsible journalism brings the problems of the current world to the public and it can also involve experts to talk about the solutions possible to these issues, which generates a media discourse about sustainability and resilience now and in the future. The present paper examines the conceptualization of constructive journalism, interrogating, at the same time, its normative and societal role, as well as the resistance of this alternative direction, in the current context, marked by political instability and post-pandemic economic crisis. In Romania, the DoR experience, its course, but also the announced end of this journalistic project, shows the difficulties that constructive journalism encounters.

Keywords: sustainable journalism, constructive journalism, solutions journalism, mainstream, alternative, media, sustainability, sustainable development, SDGs.

Citation suggestion: Sălcudean, Minodora. “Jurnalismul constructiv și de soluții – avantaje, critici și dileme. Experiența românească: DoR.” *Transilvania*, no. 8 (2022): 11-19.
<https://doi.org/10.51391/trva.2022.08.02>.

Introducere

Interesul privind dezvoltarea sustenabilă, în general, și pentru protejarea mediului, a habitatelor și a biodiversității, în special, a fost extrem de redus în România după căderea comunismului, atât în educație, cât și în mass-media *mainstream*. Acest interes a început să crească semnificativ după aderarea la UE și grație dezvoltării dinamice a societății civile, cu precădere a ONG-urilor dedicate protejării mediului. Prin înființarea și acțiunile acestora, în dezbateră publică din România, au început să apară teme și campanii media referitoare la defrișările ilegale, poluarea marină și terestră, gestionarea speciilor sălbatice etc. În timp, și presa a devenit sensibilă la astfel de subiecte neexplorate în

anii tranziției, din cauze multiple și interconectate, cum ar fi: de la lipsa preocupărilor pentru educația civică și ecologică din școli, până la lipsa campaniilor publice de informare și lipsa de implicare a autorităților, apoi fenomenul endemic al corupției și dezinteresul față de drepturi în general (ale omului, ale copilului, ale femeilor, ale persoanelor cu dizabilități etc.). Un alt factor care privește direct sistemul mass-media românesc ține de educația superioară a jurnaliștilor și de lipsa sau precaritatea programelor, cursurilor și temelor dedicate dezvoltării durabile, în general, și a problematicii climatice și ecologice, în special în facultățile/departamentele de Jurnalism și Media.¹ Acest context explică, în parte, incoerența abordărilor jurnalistice, superficialitatea și emoționalitatea lor

pregnantă, precum și polarizarea extremă a reacțiilor în *social media*, ca fenomen care însoțește toate dezbaterile publice pe teme controversate. Mai mult, accentul pe educația pentru sustenabilitate, deopotrivă a jurnaliștilor și a consumatorilor de media, ar putea genera o relație determinantă de tip cerere-ofertă-cerere, pentru produse jurnalistice de bună calitate, informative, echilibrate, cu teme contextualizate și abordări solid documentate.

Printre tendințele care schimbă de câteva decenii lumea jurnalismului profesionist occidental se numără și preocuparea față de o dublă dimensiune a dezvoltării durabile: una orientată intrinsecă, care privește înseși reziliența jurnaliștilor și a redacțiilor care sunt tot mai supuse presiunilor și instabilităților economice, iar în multe zone și celor politice; la acești factori se adaugă transformările generate de evoluția noilor media, accesul oamenilor obișnuși la informație și angajarea lor în producerea de conținuturi media, dar și concurența neloyală a site-urilor care abundă în știri false, trunchiate, tendențioase și *clickbait* și care generează confuzie, haos informațional și contribuie semnificativ la afectarea credibilității jurnalismului; cealaltă extrinsecă, referitoare la preocupările jurnaliștilor pentru dezvoltarea durabilă, în general, ca filosofie și viziune asociate inevitabil acestei profesii practicate în beneficiul societății.² De altfel, această a doua dimensiune nu e deloc surprinzătoare, atât timp cât jurnalismul profesionist reprezintă o ocupație și o profesie eminentamente dependentă de actualitate și preocupată de relatarea celor mai stringente probleme sociale, politice și de mediu. Interesul presei pentru sustenabilitate e foarte vizibil la trusturi publice cu tradiție, precum BBC, care poate constitui un reper de bune practici în ceea ce privește susținerea dezvoltării durabile, dar și la trusturi comerciale de renume³, care, în ultimele decenii, generează și consolidează, printr-o creativă și diversă gamă de produse media (video și foto reportaje, features, podcasturi, slideshouri, infografice) adevărate curente de opinie și atitudine pro-sustenabilitate.⁴ E firesc, prin urmare, ca provocările globale actuale, ca și viziunea rezolvării lor printr-o agenda comună⁵ să se regăsească implicit și în preocupările presei de pretutindeni, cu mari variații privind interesul real, cunoașterea și înțelegerea în profunzime a problemelor cu care se confruntă planeta și umanitatea astăzi. Crizele umanitare generate de războaie, migrația masivă, sărăcia, urgențele climatice, lipsa apei și a hranei, poluarea oceanelor, repercusiunile recente pandemii sunt doar câteva dintre provocările actuale, reflectate, de altfel, în presa de pretutindeni, în varii forme și abordări. Ancorat în paradigma etico-epistemologică a comunicării de masă comprimată în manuale, ghiduri și coduri deontologice occidentale, jurnalismul profesionist din țările dezvoltate își propune să reflecte realitatea prin prisma priorităților politice

și nevoilor sociale, relatând, cel mai adesea, despre consecințele negative sau tragice ale unor evenimente sau decizii politice. În virtutea acestei convenții occidentale statutare referitoare la principiile, rolurile și responsabilitățile jurnaliștilor profesioniști, știrile care contează cu adevărat sunt cele de impact imediat, iar printre criteriile profesionale de valorizare se numără dimensiunea tragică tragedia și aspectele pregnant negative.

În actualul context mediatic, eforturile UN de a dezvolta și implementa programe, proiecte și acțiuni dedicate, precum și de a promova și susține libertatea de exprimare și jurnalismul independent sunt binevenite⁶. Există însă, în mod firesc, și receptări critice referitoare la conjuncția dintre promovarea Agendei 2030 și jurnalism. Pe de o parte, jurnalismul responsabil este privit ca un principal vector de influență și cooptat ca atare de instanțe suprastatale (ONU, OMS, UE etc.), pe de altă parte, jurnaliștii cu o puternică identitate a profesiei, apartenență la comunități de breaslă și atașament de rol la antipod față de cel politic, manifestă rezistență la orice tentativă de imixtiune în profesie, vrând să fie lăsați să-și conceapă singuri agenda și să decidă ce e prioritar și ce nu e pentru publicul lor.

Există o diversitate de moduri de a înțelege și de a practica jurnalismul astăzi, în funcție de foarte mulți factori de natură politică, economică și culturală. Pierzând monopolul asupra culegerii, prelucrării, producerii standardizate și distribuirii în masă a informațiilor, jurnalismul, în genere, a devenit pentru publicul larg un termen generic a cărui semnificație s-a diluat până la o înțelegere aproximativă, deseori, marcată de ambiguitate și de generalizări. Pe acest fond, jurnalismul profesionist, revendicându-se de la principii și valori consensuale în codurile de etică ale profesiei din țările cu tradiție democratică, face eforturi să se distingă în imensa pluralitate a vocilor din media și să-și reevalueze standardele, păstrându-le pe cele non-negociabile și definitorii, cum ar fi respectul pentru adevăr, și eliminându-le pe cele depășite⁷.

Ca profesie de sorginte liberală și păstrând valori clasice ale liberalismului clasic, precum libertatea cuvântului, jurnalismul responsabil de astăzi evoluează dinamic ca o profesie profund și indisolubil legată de filozofia drepturilor omului. În contextul participativ actual, deși reperatele etice ale jurnalismului practicat cu responsabilitate, în interes public, se păstrează, profesia tinzând să-și redefiniească resorturile și să-și orienteze abordările, mai ales sub amenințarea pierderii credibilității, din cauza unei apropieri prea mari de zona politică și distanțări de oameni⁸. În lumea presei anglo-saxone și americane, în care idealul utopic al obiectivității (denumit „unicorn” chiar de unii jurnaliști cu experiență) statua acuratețea drept una dintre cele mai importante calități ale știrilor, profesia tinde să creeze „space for constructive journalism’s ideal of

social progress enacted through practices aimed at emphasizing hope”⁹. Astfel, se poate observa, atât la nivel de rol normativ tematic cât și la nivel pragmatic de concepere a materialelor (de la selectarea temelor și unghiul de încadrare, până la conținut, formă și stil), această glisare a jurnalismului profesionist dinspre abordări convenționale, de tip *old school*, cu granițe destul de rigide ale rolurilor profesional și instituțional, spre o viziune progresistă din punct de vedere socio-cultural, cu accent pe ideea de schimbare, implicare și conlucrare între jurnaliști și cetățeni, pentru un (mai) bine comun.

Propuneri și proiecte de jurnalism constructiv se dezvoltă și sunt derulate astăzi în școli de jurnalism, institute și centre profesionale, dar și în redacții prestigioase¹⁰. Un exemplu și o resursă utilă pentru înțelegerea dimensiunii de *advocacy*, ca tendință manifestă în jurnalism de mai puțin de două decenii încoace poate fi *Journalists for Human Rights*, organizație media internațională ale cărei principii sunt exprimate în acțiuni care vizează în special zone afectate de război, sărăcie, dictaturi etc., urmărind ca “everyone in the world has a better understanding of their human rights” și având ca misiune „Empowering journalists to cover human rights stories objectively and effectively, iar ca deviză “to mobilize media to change lives”¹¹.

De altfel, această tendință, vizibilă, cum spuneam, și în interiorul mass-media mainstream¹², este cu atât mai pregnantă în inițiativele distincte de jurnalism alternativ, mult mai dinamic și mai angajat în problemele comunității. Generațiile tinere de jurnaliști par mult mai sensibile la ideea de viață sustenabilă, ca viziune altruistă a unui prezent care se raportează responsabil la viitor, și la aspecte derivate din aceasta, precum: justiția, echitatea și incluziunea socială, economia durabilă, energia verde, protecția mediului, conservarea biotopurilor etc. De aceea, adeptii jurnalismului axat pe soluții (*solutions journalism*) consideră că “transformarea știrilor este esențială pentru a construi o lume mai echitabilă și mai durabilă”.¹³ Prin urmare, intersecția jurnalismului cu știința și practica dezvoltării durabile a generat abordări noi și deloc surprinzătoare, cum e și jurnalismul constructiv sau jurnalismul orientat spre soluții, despre care vom vorbi în cele ce urmează.

Ce susțin adeptii jurnalismului constructiv: “It was time to redress the negativity bias in the news”¹⁴

Atât mediul academic occidental din zona Științelor comunicării, cât și practicienii media iau în considerare tot mai mult clarificarea și circumscrierea conceptuală a jurnalismului constructiv, înțeles ca o nouă filosofie a știrilor/(news) philosophy¹⁵. Pus în relație cu jurnalismul civic¹⁶, din a cărui substanță a derivat și evoluat, precedat și influențat de alte forme de jurnalism, precum „peace journalism, action journalism sau public journalism”¹⁷

care au în comun orientarea spre soluții, jurnalismul constructiv se disociază și de pasivitatea practicilor tradiționale de acoperire media, promovând ideea angajamentului și a împuternicirii oamenilor obișnuiți în procesul dezvoltării durabile și a unei implicări active, cetățenești în viața și guvernanta comunităților, cu scopul de a schimba în bine viața acestora.

Dintr-o perspectivă normativă, rolul societal al jurnalismului ar depăși asumata poziție de supraveghetor al politicianilor în funcție, investigator al abuzurilor și difuzor de știri către o instanță de tipul „change-agent”¹⁸ și „positive mediator” implicată în soluționarea conflictelor și provocărilor¹⁹. Astfel, în timp ce în jurnalismul convențional, acoperirea media se face pasiv, detașat și concentrat pe strângerea dovezilor și prezentarea faptelor, adică, în special pe acțiuni standardizate care preced publicarea, folosind, în virtutea valorii de știre/news value același criterii preponderent negative de selectare și încadrare, jurnalismul constructiv este înțeles ca o modalitate activă a jurnaliștilor de a contribui la consolidarea democrației și a bunăstării cetățenilor, alegând și documentând subiecte și construind povești care conțin și soluții la problemele existente și pot inspira audiența. “Supporters of this more active type of journalism stress the need for what they have termed *pro-active neutrality*”²⁰.

Tot ca diferență față de practicile convenționale, în jurnalismul constructiv există preocuparea de a urmări impactul relațiilor și schimbările generate de jurnaliști prin eforturile de documentare și realizare a materialelor. “The active journalist serves more fully as a participant in interpreting the story and thus is concerned about the effect of the news or what happens after the report. Constructive journalism, like the civic journalism movement that preceded it, requires journalists to take a more active, participatory approach”²¹.

O altă disociere a jurnalismului constructiv de jurnalismul mainstream vine din practica abordării evenimentialului. Jurnaliștii *old school* au fost educați decenii la rând să caute și să exploateze ineditul mai ales în latura lui dramatică. Exemplul cu „câinele care mușcă un om” vs. „omul care mușcă un câine” rămâne paradigmatic pentru înțelegerea modului în care presa caută și exploatează întâmplările, faptele, evenimentele, cel mai adesea tragice și neobișnuite. Motivând necesitatea unei schimbări de valorizare a știrilor în direcția unui efect constructive, jurnalistul Ulrik Haagerup relatează una dintre principalele idei care i-au rămas întipărite în minte din timpul studiilor de jurnalism: “A good story is a bad story. If nobody gets mad, it’s advertising”²². Din perspectiva consumului de știri negative, statisticianul și savantul în sănătate publică Hans Rosling explică simplu și accesibil în *Factfulness*, una dintre cele mai populare abordări referitoare la interpretarea datelor, cum reprezentările media concentrate pe tragedii ne deformează percepția asupra realității, amplificându-ne

viziunea pesimistă asupra lumii în care trăim. Un avion care decolează și ajunge la destinație la ora stabilită, fără niciun fel de incident, cu toți pasagerii în siguranță nu va fi niciodată o știre, exemplifică Rosling. După zicala clasică a jurnaliștilor "if it bleeds, it leads", cu cât mai dezastruos acel ceva care perturbă mersul lucrurilor și care provoacă devieri de la rutina obișnuită cu atât mai mare potențialul mediatic al evenimentului și, implicit, cu atât mai mare exploatarea mizei sale emoționale și, firește, aria de răspândire. De altfel, încadrările media negative și efectele lor nocive asupra psihicului uman constituie subiect de cercetare medicală de decenii bune²³.

Pe fondul acestor viziuni, practici și asumări de roluri în jurnalismul traditional, a apărut nevoia unei reechilibrări din chiar interiorul profesiei. Astfel, jurnalismul constructiv vine, pe de o parte, să contracareze, imixtiunea, deseori implicită, a politicului în deciziile editoriale iar, pe de altă parte, își propune să revitalizeze angajamentul oamenilor, documentând povești reale care să inspire și să genereze acțiune. Acest lucru înseamnă și oferirea de perspective și resurse, și atragerea publicului în procesul mediatic prin co-participare cu subiecte, materiale de interes și utilitate publică. "Proponents of constructive journalism argue instead for an alternative, more inclusive and accountable practice of journalism that actively looks for positive values and emotions when gathering and telling the news, and that points out possible solutions, in doing so bringing affirmative, inspiring and often untold narratives"²⁴.

Punând în discuție principiile și specificul jurnalismului profesionist *old school* (cel care se manifestă critic în raport cu puterea politică, orientat spre încadrări preponderent negative, echidistant în raport cu părțile implicate în conflict) și tendința intervenționistă din jurnalismul constructiv, în sensul acelei promovate „neutralității pro-active” a jurnaliștilor, s-ar putea crede că această comparație are o natură dihotomică ireconciliabilă. În realitate lucrurile stau mult mai nuanțat. Pe de o parte, modelul *mainstream* de jurnalism, deși încă funcțional și dominant pe scară largă, se dovedește a fi insuficient în fața unor provocări (geo)politice, economice și de mediu globale și locale. Mai mult, emergența platformelor sociale, a aplicațiilor și instrumentelor colaborative au generat o paradigmă comunicațională care privilegiază conectivitatea și conlucrarea în fața acestor provocări. Pe de altă parte, jurnalismul alternativ (în multiplele lui forme, incluzând jurnalismul constructiv) a apărut și evoluează firesc, în contextul actual în care soluțiile la multe din problemele cu care ne confruntăm există, se experimentează și se descoperă cu o rapiditate fără precedent. De aceea, apropierea jurnalismului de știință constituie un alt factor constructiv, la fel ca și conectarea lui la problemele comunităților pe care încearcă să le expună prin prisma soluțiilor.

Doi dintre promotorii jurnalismului constructiv, ambii cu experiență în redacții de știri, Ulrik Haagerup și Catherine Gyldensted, accentuează natura incluzivă și capacitatea de a schimba în bine societatea a acestui tip de jurnalism. Pentru primul, jurnalismul constructiv, începe de la selecția și ierarhizarea subiectelor pentru știri, trece prin procesul de producție a știrilor reconstruind în mod benefic realitatea, în timp ce pentru cea de-a doua jurnalismul constructiv devine o practică proactivă care, prin capacitatea ei de a inspira și educa, generează schimbarea în bine a societății.²⁵

Autorul "The journalistic compass – normative dichotomies in news reporting" (2004) și unul dintre primii autori care conceptualizează jurnalismul constructiv (2008), Peter Bro analizând perspectivele celor doi danezi, observă două direcții complementare pe care aceștia se concentrează, în propunerile lor privind jurnalismul constructiv: "one focuses on what precedes the journalistic publication, and it is aimed at finding other news stories that are associated with traditional journalism, while the other type of constructive journalism focuses on what succeeds journalism, and how journalism can help bring about change in society"²⁶. În aceste abordări axiologice ale jurnalismului, termenul „constructiv”, în accepțiunea lui Bro, reprezintă o valoare adăugată la celelalte deja existente și nu o substituție a lor cu o variantă pozitiv-cordială de a practica jurnalismul, cum susțin vocile critice din media profesioniste.

Una dintre încercările de-a circumscrie jurnalismul constructiv insistă mai puțin pe diferența specifică față de jurnalismul care are ca miză principală *hard news*, concentrându-se pe genul proximal reprezentat de jurnalismul de serviciu/*service journalism*, în care miza e valorificarea știrilor *soft*, miza fiind interesul uman/*human interest*, cu o pronunțată dimensiune educativă și/sau utilitară. Această perspectivă ia în calcul și raportul jurnaliști-audiență, calitatea de angajat a jurnalistului, precum și ideea exploatării într-o direcție constructivă a subiectelor controversate sau a celor cu potențial conflictual²⁷. Examinând metadiscursul jurnalismului constructiv și al celui orientat spre soluții, un articol recent cartografiază principalele argumente care susțin ideea că există o relație de interdependență și reciprocitate firească între acest mod de înțelege și practica jurnalismul, pe de o parte, și progresul social, pe de altă parte: "The logic in the metadiscourse is that when journalism showcases examples of solving social issues successfully, that can accelerate social progress: institutions can be improved, social inequalities resolved, and social justice strengthened"²⁸.

În sfârșit, plecând de la efectele adverse sau non-efectele expunerii la jurnalismul conventional de știri, cu decupaje preponderent negative ale realității, și bazându-se pe principiile psihologiei pozitive, care realmente ar putea genera schimbare, adepții jurnalismului constructiv consideră că acesta ar reprezenta o cale eficientă ca

jurnalismul să se reabiliteze ca voce publică puternică și distinctă, recâștigând încrederea oamenilor.

**“We should not flirt with any kind of activism”²⁹:
critici, rezerve și dileme față de jurnalismul
constructiv**

Firește că orientarea jurnalismului spre dimensiunea constructivă a știrilor și pe oferirea de soluții generează temeri, dileme și rezerve critice, cele mai multe referitoare la subminarea rolului critic și de factor de presiune față de autorități a jurnalismului³⁰. Pledoaria pentru redimensionarea pozitivă³¹, utilă, consistentă, în sensul relevanței comunitare a jurnalismului, întâmpină critici și rezerve justificate, metadiscursul jurnalismului constructiv încercând să o contracareze pe cea mai radicală și anume că jurnalismul constructiv nu ar fi jurnalism adevărat („real journalism”³²). Atașamentul pentru cauze sociale sau de mediu și, implicit, subiectivismul derivat și asumat îi fac pe critici să considere jurnalismul constructiv ca pe un discurs public paralel, subiectiv, cu potențiale beneficii, asemănător activismului sau chiar folosind strategii de *advocacy* tipice organizațiilor nonguvernamentale, dar care, evident, nu s-ar putea substitui jurnalismului, puternic, axat pe informarea de impact și pe acoperirea media cu acuratețe și promptitudine a derapajelor autorităților și problemelor grave din societate.

O altă critică se referă la potențiala creștere a tendențiozității (o părtinire implicită) și la atenuarea impactului pe care l-ar putea avea știrile asupra factorilor politici decizionali. În esență, principalele îngrijorări legate de jurnalismul constructiv vizează diminuarea rolului de supraveghetor al presei (*watchdog*) și creșterea vulnerabilității lui față de elitele politico-sociale și economice care vor tinde să-l controleze sau să-l folosească în interesul lor³³. Acest lucru se întâmplă mai ales acolo unde democrația nu este suficient de consolidată și unde există și se manifestă tendințele autoritariste ale puterii. În acest sens, spre exemplu, e relevantă concluzia unui studiu referitor la practicile locale de jurnalism constructiv din insula autonomă olandeză St. Maarten, din Caraibe: “for constructive journalism to flourish and to realize its normative potential, the local culture of fear has to change as well as the entrenched political and economic power structures”³⁴.

De asemenea, în ciuda faptului că adepții jurnalismului constructiv susțin că aderă la valorile și principiile de bază ale jurnalismului responsabil, practicienii cu experiență în redacții de știri, atașati de modelul de presă în care știrile despre evenimente proeminente și de impact imediat (adică *hard news*) reprezintă partea cea mai semnificativă a acoperirii media, vor pleda în continuare ca profesia să-și păstreze neutralitatea, autonomia, refrezele critice și latura investigativă³⁵ aspecte definitorii ale acestei profesii.

**DoR: un model de referință pentru jurnalismul
constructiv din România, între succes și
vulnerabilitate pe piața media**

Tributară paradigmei occidentale de jurnalism pe care a important-o treptat, adaptând-o realităților autohtone, presa românească de după 1990 a evoluat spre o diversitate dezirabilă, mai ales odată cu utilizarea pe scară largă a noilor media³⁶. În ciuda unor critici justificate, îndreptate către zona mainstream, privind subordonarea politică a trusturilor media și limitarea independenței jurnaliștilor, precum și calitatea actului jurnalistic, peisajul pestriț al presei românești conține, actualmente, și insule de jurnalism independent de foarte bună calitate. În ultimii ani, numai jurnalismul de investigație, spre exemplu, a înregistrat reușite fără precedent, prin anchete și dezvăluiri despre risipa banilor publici, corupție și incompetența autorităților, defrișările ilegale, plagiatele politicienilor aflați în vârful piramidei puterii, dar și alte investigații de interes public care au pus presiune pe guvernanți și care probează importanța enormă a acestei profesii pentru funcționarea și consolidarea democrației. Jurnaliști care nu și-au găsit locul în mass-media mainstream fie au înființat propriile site-uri jurnalistice, fie au fost cooptați în echipe și redacții autonome de jurnalism alternativ, precum: *Recorder*, *Rise*, *PressOne*, *Delao*, *Să fie lumină!* ș.a.

Printre ele, *Decât o revistă (DoR)*, care împlinește 13 ani de existență, ocupă un loc aparte, în acest peisaj mediatic dominat încă de influența audio-vizualului tradițional, dar înregistrând o creștere semnificativă a web-ului participativ și a segmentului de utilizare și producție („produsage”³⁷) de conținuturi în mediul digital. Viorel Nistor vede în evoluția jurnalismului constructiv românesc un moment de referință în anul 2018, când are loc conferința *Discover Solutions Journalism*, organizată de *DoR* și Ashoka România. Autosituarea publicației în zona jurnalismului constructiv este, de altfel, fără echivoc: “DoR e o publicație independentă care spune povești adevărate pentru a-și sprijini comunitatea să înțeleagă, să empatizeze, să descopere soluții și să acționeze.”³⁸, la fel ca și alte acțiuni de promovare a direcției constructive și orientate spre soluții în jurnalismul românesc pe care le întreprinde.³⁹ Din punct de vedere tehnologic, *DoR* s-a integrat lumii digitale căreia îi valorifică potențialul prin instrumente variate și apreciate de publicul mai ales tânăr: formate multimedia, podcast, infografice, text adecvat ecranelor etc.

Succesul de început al proiectului *DoR* arată, pe de o parte, o maturizare a jurnalismului românesc (practicat de oameni tineri), iar pe de altă parte, nevoia publicului de a aprecia realitatea într-o mai mare măsură profundă și mai complexă, din perspective care să îi ofere contextualizarea necesară înțelegerii unor stări de fapt sau a unor fenomene sociale ignorate de presă până

acum. În acest sens, un exemplu elocvent îl constituie seria de materiale multimedia „Obiceiul pământului”⁴⁰, care încearcă să combată rasismul endemic anti-romi din România, explicând cu argumente istorice, culturale și sociale anii de robie, discriminarea și marginalizarea permanente, prejudecățile negative, abuzurile și tragediile pe care le-au suferit membrii acestei minorități etnice de-a lungul timpului. Practicând *storytelling*-ul ca modalitate discursiv-persuasivă, *DoR* produce astfel de conținuturi informative, explicative, demonstrative (prin recursul la argumentația experților) și educative pentru un public general. De asemenea, aceste materiale ar putea avea o indubitabilă utilitate pedagogică, dacă profesorii care predau discipline socio-umane le-ar folosi drept resurse (dar și surse de inspirație pentru discursul narativ non-ficțional) la clasă sau pentru realizarea de proiecte școlare.

Exploatând și valorificând subiecte pe care presa mainstream le include în categoria *softnews*, *DoR* rămâne un model de jurnalism alternativ de calitate ale cărui valori asumate public, pe site, sunt: grija, adevărul, solidaritatea, acțiunea și implicarea. Acestea din urmă, precum și dimensiunile utilitară, civică, pro-activă și orientată spre soluții comunitare fac din proiectul *DoR* un model tipic de jurnalism constructiv narativ, din al cărui metadiscurs exemplificăm: „Vrem ca poveștile noastre să ofere oamenilor unelte și soluții ca să-și poată trăi viața mai bineși să se implice activ în transformarea comunităților lor. Intern, (în redacție, n.n, M. Sălcudean), ne încurajăm unii pe alții să fim parte activă a schimbării: avem libertatea să inovăm, să experimentăm, să provocăm starea de fapt, să cerem și să facem lucruri noi”. Și, totuși, în ciuda acestor ambiții, dar și a rezultatelor incontestabile, echipa reușind să creeze o comunitate solidară în jurul proiectului, acesta se suspendă la finalul lui 2022, din lipsă de resurse umane și financiare.

Într-un text subiectiv, cu valențe confesive, jurnalistul și editorul coordonator, Cristian Lupșa (iunie, 2022), vorbește despre dificultățile pe care le întâmpină redacția, printre ele numărându-se: scăderea numărului de susținători ai proiectului și implicit scăderea bugetului organizației, alături de oboseala cronică a echipei. Într-o postare recentă (oct. 2022), cu aproape 300 de distribuiri pe pagina de facebook a *DoR*, se anunță încetarea activității redacției, începând cu 2023. Demonstrând că abordarea narativă și persuasivă a unor fenomene sociale complexe și a unor subiecte controversate sau dificile poate atinge și mișca un public (totuși, destul de redus, selectiv și pretențios), parcursul *DoR* arată, totuși, care sunt principalele obstacole pe care le întâmpină jurnalismul alternativ independent în țările în care oamenii, în principal, din cauza unui nivel de trai în scădere, nu-și permit să doneze sau să plătească abonamente pentru conținuturi media de calitate sau, chiar dacă își permit, nu au cultura și educația media necesare pentru a face astfel de gesturi de susținere și apreciere.

Concluzii

Fie că e promovat cu entuziasm ca o variantă în beneficiul oamenilor și al comunităților în care aceștia trăiesc, fie că e privit sceptic sau critic mai ales de practicienii media cu experiență, jurnalismul constructiv și jurnalismul de soluții (deseori sintagmele apar ca echivalente sau în conjuncție, în teoretizări) reprezintă atât curente transfrontaliere promovate de organizații și platforme tot mai vizibile, cum sunt spre exemplu: *Constructive Journalism Project* sau *Solutions Journalism Network*, cât și practici adoptate de tot multe redacții *mainstream*, inclusiv din România. Totuși, iată câteva considerații reflexive referitoare la durabilitatea jurnalismului constructiv și la posibilele sale glisări de rol:

La nivel declarativ, metadiscursul jurnalismului constructiv pretinde că el respectă și urmează „the traditional journalistic practices and norms in the most rigorous manner, but with a new dimension in reporting, which shifts the focus from covering social problems to also exposing actionable solutions to these problems”⁴¹. Cu toate acestea, rezervele din partea vocilor critice, în special din tabăra jurnaliștilor profesioniști cu experiență, vizează tocmai riscul alunecării practicilor redacționale într-o zonă mult prea non-conflictuală în raport cu autoritățile, dar și cu ONG-urile, instanțe cărora presa ar trebui să le supravegheze vigilent activitatea și să raporteze publicului despre eventualele lor derapaje.

În pofida ideii de bine comunitar și participare activă a jurnaliștilor la acesta, care la nivel declarativ sună optimist, există încă ambiguități conceptuale, precum și perspective diferite privind aplicabilitatea unei viziuni constructive unitare în ceea ce privește jurnalismul. Astfel, într-o lume globală eterogenă, alcătuită din societăți și comunități atât de diverse, înțelegerea termenului „constructiv” poate fi problematică. Regimurile politice, problemele statale și culturile locale, apoi conflictele regionale, tensiunile și crizele economice, problemele de mediu etc. care diferă de la țară la țară și de la regiune la regiune au generat moduri diferite de a înțelege rolurile și responsabilitățile jurnalismului și ale jurnaliștilor.

Mai mult, dacă jurnalismul constructiv vizează, în esență, transformarea rolului societal al jurnalismului profesionist (din pasiv în proactiv) pe care-l joacă jurnaliștii, nu cumva ceea ce își asumă jurnalismul constructiv, din acest punct de vedere, seamănă mai degrabă cu activismul, în pofida argumentelor susținătorilor care fac resping această critică. De altfel, cunoscutul enunț al lui Gyldensted, din 2015, „We do not mirror the world. We move it”⁴², este un manifest, *in nuce*, al noului rol dinamic pe care ar trebui să și-l asume jurnalismul constructiv. Această direcție poate adânci confuzia rolurilor jurnalist-activist și șterge granițele atât de necesare dintre jurnalismul independent și

comunicarea de tip *advocacy* a altor instanțe prezente vocal în spațiul public, în special ONG-urile. Tot în sensul acestei idei, cerința constructivă ca jurnalismul să se cantoneze mai degrabă pe soluții decât pe conflict poate genera și o altă ambiguitate și suprapunere de roluri specifice, și anume deplasarea accentului critic specific jurnalismului către cel de promovare, specific relațiilor publice și comunicării externe organizaționale.

Fără îndoială că, astăzi, interesul științific pentru jurnalismul constructiv are o dimensiune interdisciplinară, evidentă mai ales în sfera *Psihologiei* și *Științelor medicale*,

preocupate de decenii bune, de altfel, printre altele, de consecințele negative ale consumului de știri, cu precădere în situații de criză, asupra sănătății mintale. Contextul pandemic a amplificat și mai mult acest interes al cercetătorilor din alte domenii decât *Media*, cu atât mai mult cu cât, se știe, dezinformarea digitală și dezordinea informațională („infodemie”, WHO, 2020) sunt potențiali declanșatori ai creșterii nivelului de anxietate în rândul celor care s-au expus constant și prelungit la fluxurile de știri.⁴³

Note:

1. Autoarea prezentului articol face parte din echipa de experți a proiectului *SDGs Journalism Reporting* și a contribuit la documentarea și realizarea „Report on SDGs Journalism Reporting Project”, realizat în 2020, https://www.journalism-reporting.eu/images/DELIVERABLE_12.pdf. Accesat în 20 septembrie 2022.
2. Lars Tallert, „From Traditional Journalism to Sustainable Journalism”, *Global Investigative Journalism Network*, 13 mai 2021, <https://gijn.org/2021/05/13/from-traditional-journalism-to-sustainable-journalism/>.
3. Marion MacGregor, „Constructive Journalism: Why and How Journalists Want to Change the Rules”, *Deutsche Welle*, 10 decembrie 2020, <https://corporate.dw.com/en/constructive-journalism-why-and-how-journalists-want-to-change-the-rules/a-55885594>
4. Society of Environmental Journalists, accesat Sept. 11, 2022, <https://www.sej.org/other-top-environmental-news-outlets>.
5. United Nations 2030 Agenda, accesat Sept. 11, 2022, <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
6. Aikulola Sunday, „UN Group train journalists on SDGs”, *The Guardian/Media*, 5 aprilie 2022, <https://guardian.ng/features/un-group-train-journalists-on-sdgs/>
7. Raluca Muresan, „Despre o reasezare a jurnalismului în spațiul moralității: noi provocări ale eticii mass-media”, *Saeculum* 44, nr. 2 (2017): 210-215.
8. Jay Rosen, „Making Things More Public: On the Political Responsibility of the Media Intellectual”, *Critical Studies in Mass Communication* 11, nr. 4, (1994): 363-388; Peter Bro, „Constructive Journalism: Proponents, Precedents, and Principles”, *Journalism* 20, no. 4, (2019): 504-519.
9. Tanja Aitamurto, Anita Varma, „The Constructive Role of Journalism”, *Journalism Practice* 12, nr. 6 (2018): 696.
10. Sunday, „UN”.
11. „About Journalists for Human Rights”, accesat la 15 septembrie 2022, <https://jhr.ca/about>.
12. Marion MacGregor, „Constructive Journalism: Why and How Journalists Want to Change the Rules”, *Deutsche Welle*, 10 decembrie 2020, <https://corporate.dw.com/en/constructive-journalism-why-and-how-journalists-want-to-change-the-rules/a-55885594>.
13. *Solutions Journalism Network*, accesat 15 septembrie 2022.
14. *Constructive Journalism Project*, accesat 15 septembrie 2022.
15. Jelle Mast, Roel Coesemans, Martina Temmerman, „Constructive Journalism: Concepts, Practices, and Discourses”, *Journalism* 20, nr. 4, (2019): 492-503. <https://doi.org/10.1177/1464884918770885>.
16. Jay Rosen, *What are journalists for?* (Binghamton and New York: Yale University Press, 1999).
17. Peter Bro, „Constructive Journalism: Proponents, Precedents, and Principles”, *Journalism* 20, no. 4 (2019): 512, <https://doi.org/10.1177/1464884918770523>.
18. Uwe Krüger, „Constructive News: A New Journalistic Genre Emerging in a Time of Multiple Crises”, în *The Future Information Society: Social and Technological Problems*, ed. Wolfgang Hofkirchner și Mark Burgin (Singapore: World Scientific Publishing Co., 2017), 403-422.
19. Unni From, Nete Nørgaard Kristensen, „Rethinking Constructive Journalism by Means of Service Journalism.” *Journalism Practice* 12, nr. 6, (2018): 714-729. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1470475>.
20. Bro, „Constructive Journalism”, 513.
21. Karen McIntyre, Cathrine Gyldensted, „Constructive Journalism: Applying Positive Psychology Techniques to News Production”, *The Journal of Media Innovations* 4, nr. 2, (2017):s 22.
22. Ulrik Haagerup, „Introduction”, in *Constructive News: How to Save the Media and Democracy with Journalism of Tomorrow*, 2nd ed., (Aarhus: University Press, 2017), 13-25.

23. Mary E. McNaughton-Cassill, „The News Media and Psychological Distress”, *Anxiety, Stress & Coping* 14, nr. 2, (2001): 193-211. <https://doi.org/10.1080/10615800108248354>.
24. Mast, Coesemans, Temmerman, „Constructive Journalism”, 3.
25. Ibid., 6.
26. Bro, „Constructive Journalism”, 516.
27. From, Nørgaard Kristensen, „Rethinking Constructive Journalism”.
28. Tanja Aitamurto, Anita Varma, „The Constructive Role of Journalism”, *Journalism Practice* 12, nr. 6, (2018): 706. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1473041>.
29. Nina Fasciaux, opinie citată în articolul „Telling the whole story: The constructive journalism challenge”, semnat de Marion MacGregor, *Deutsche Welle*, 15 decembrie 2020, <https://www.dw.com/en/telling-the-whole-story-the-constructive-journalism-challenge/a-55938994>.
30. Bro, „Constructive Journalism”; Natasha R. van Antwerpen, *Exploring the Use of Constructive Journalism to Combat Misinformation in the Mainstream Media*, PhD diss., University of Adelaide, 2022; Natasha R. van Antwerpen, Rachel A. Searston, Deborah Turnbull, Liesbeth Hermans, Petra Kovacevic, „The Effects of Constructive Journalism Techniques on Mood, Comprehension, and Trust”, *Journalism* (2022): 1-4.
31. Cathrine Gyldensted, *From Mirrors to Movers: Five Elements of Constructive Journalism* (Philadelphia: GGroup Publishing, 2015); Karen McIntyre, Cathrine Gyldensted, „Constructive Journalism: Applying Positive Psychology Techniques to News Production”, *The Journal of Media Innovations* 4, nr. 2 (2017): 20-34.
32. Tanja Aitamurto, Anita Varma, „The Constructive Role of Journalism”, *Journalism Practice* 12, nr. 6 (2018): 706. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1473041>.
33. Sanne Rotmeijer, „Words that work? Practices of constructive journalism in a local Caribbean context”, *Journalism* 20, nr. 4, (2019): 602. <https://doi.org/10.1177/1464884918770555>.
34. Ibid., 614.
35. From, Nørgaard Kristensen, „Rethinking Constructive Journalism”.
36. Minodora Sălcudean, *New media, social media și jurnalismul actual* (București: Tritonic, 2015).
37. Axel Bruns, „Towards Producers: Futures for User-Led Content Production”, în Sudweeks, Fay and Hrachovec, Herbert and Ess, Charles, Eds. *Proceedings Cultural Attitudes towards Communication and Technology* Tartu, 2006), 275-284.
38. „Despre: Decât o Revistă”, accesat Sept. 15, 2022, <https://www.dor.ro/despre-dor/>
39. Viorel Nistor, „Media and survival: from investigative journalism to constructive journalism and solutions” în *The Dialogue of Multicultural Discourses*, editat de Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (Târgu Mureș: Arhipieleag XXI Press, 2020), 104-105.
40. „Despre proiectul obiceiu pământului”, accesat 15 octombrie 2022, <https://www.dor.ro/despre-proiectul-obiceiu-pamantului/>.
41. Tanja Aitamurto, Anita Varma, „The Constructive Role of Journalism”, *Journalism Practice* 12, nr. 6 (2018): 708, <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1473041>.
42. Cathrine Gyldensted, *From Mirrors to Movers: Five Elements of Positive Psychology in Constructive Journalism* (Philadelphia: GGroup Publishing, 2015), 169.
43. van Antwerpen, *Exploring the Use*, 200.

Bibliography:

- Aikulola, Sunday. “UN, Group train journalists on SDGs.” *The Guardian/Media*, April 5, 2022. <https://guardian.ng/features/un-group-train-journalists-on-sdgs/>.
- Aitamurto, Tanja, and Anita Varma. “The Constructive Role of Journalism.” *Journalism Practice* 12, no. 6, (2018): 695-713. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1473041>.
- van Antwerpen, Natasha R., Rachel A. Searston, Deborah Turnbull, Liesbeth Hermans, and Petra Kovacevic. “The Effects of Constructive Journalism Techniques on Mood, Comprehension, and Trust.” *Journalism* (2022): 1-24. <https://doi.org/10.1177/14648849221105778>.
- van Antwerpen, Natasha Renee. *Exploring the Use of Constructive Journalism to Combat Misinformation in the Mainstream Media*. Phd. diss, University of Adelaide, 2022.
- Bro, Peter. “Normative Navigation in the News Media.” *Journalism* 9, no. 3, (2008): 309-329. <https://doi.org/10.1177/1464884907089010>.
- Bro, Peter. “Constructive journalism: Proponents, precedents, and principles.” *Journalism* 20, no. 4, (2019): 504-519. <https://doi.org/10.1177/1464884918770523>.
- Bruns, Axel. “Towards Producers: Futures for User-Led Content Production.” In *Cultural Attitudes towards Communication and*

- Technology*, edited by Fay Sudweeks, Herbert Hrachovec, and Charles Ess, 275-284. Tartu, Estonia, 2006.
- Marion MacGregor. "Telling the Whole Story: The Constructive Journalism Challenge." *Deutsche Welle*, Dec. 15, 2020. <https://www.dw.com/en/telling-the-whole-story-the-constructive-journalism-challenge/a-55938994>.
- From, Unni, and Nete Nørgaard Kristensen. "Rethinking Constructive Journalism by Means of Service Journalism." *Journalism Practice* 12, no. 6, (2018): 714-729. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1470475>.
- Gyldensted, Cathrine. *From Mirrors to Movers: Five Elements of Constructive Journalism*. Philadelphia: GGroup Publishing, 2015.
- Haagerup, Ulrik. *Constructive News: How to Save the Media and Democracy with Journalism of Tomorrow*, 2nd edition. Aarhus: Aarhus University Press, 2017.
- Kramp, Leif. "The Rumbling Years. The Communicative Figurations Approach as a Heuristic Concept to Study – and Shape – the Transformation of Journalism." In *Journalism, Representation and the Public Sphere*, edited by Leif Kramp, Nico Carpentier, Andreas Hepp, Ilija Tomanić Trivundža, and Hannu Nieminen, 23-57. Bremen: Edition Lumière, 2015.
- Krüger, Uwe. "Constructive News: A New Journalistic Genre Emerging in a Time of Multiple Crises." In *The Future Information Society: Social and Technological Problems*, edited by Wolfgang Hofkirchner and Mark Burgin, 403-422. Singapore: World Scientific Publishing Co., 2017.
- Lupşa, Cristian. "Viitorul DoR: de azi în variantă restrânsă și cu un 2023 incert" ["The future of DoR: from today in a limited version and with an uncertain 2023"]. *Decât o Revistă*, June 30, 2022. <https://www.dor.ro/viitorul-dor/>.
- MacGregor, Marion. "Constructive Journalism: Why and How Journalists Want to Change the Rules." *Deutsche Welle*, Dec. 10, 2020. <https://corporate.dw.com/en/constructive-journalism-why-and-how-journalists-want-to-change-the-rules/a-55885594>.
- Mast, Jelle, Roel Coesemans, and Martina Temmerman. "Constructive Journalism: Concepts, Practices, and Discourses." *Journalism* 20, no. 4 (2019): 492-503. <https://doi.org/10.1177/1464884918770885>.
- McIntyre, Karen, and Cathrine Gyldensted. "Constructive Journalism: Applying Positive Psychology Techniques to News Production." *The Journal of Media Innovations* 4, no. 2 (2017): 20-34.
- McNaughton-Cassill, Mary E. "The News Media and Psychological Distress." *Anxiety, Stress & Coping* 14, no. 2 (2001): 193-211. <https://doi.org/10.1080/10615800108248354>.
- Muresan, Raluca. "Despre o reaşezare a jurnalismului în spaţiul moralităţii: noi provocări ale eticii mass-media" [About a Resettlement of Journalism in the Space of Morality: New Challenges of Media Ethics]. *Saeculum* 44, no. 2 (2017): 210-215.
- Nistor, Viorel. "Media and Survival: From Investigative Journalism to Constructive Journalism and Solutions." In *The Dialogue of Multicultural Discourses*, edited by Iulian Boldea and Cornel Sigmirean, 100-107. Târgu Mureş: Arhipieleag XXI Press, 2020.
- Rosen, Jay. "Making Things More Public: On the Political Responsibility of the Media Intellectual." *Critical studies in mass communication* 11, no. 4 (1994): 363-388.
- Rosen, Jay. *What are journalists for?*. Binghamton and New York: Yale University Press, 1999.
- Report on SDGs Journalism Reporting Best Practices in EU-HEIs, https://www.journalism-reporting.eu/images/DELIVERABLE_12.pdf.
- Rotmeijer, Sanne. "Words that Work? Practices of Constructive Journalism in a Local Caribbean Context." *Journalism* 20, no. 4 (2019): 600-616. <https://doi.org/10.1177/1464884918770555>.
- Rosling, Hans. *Factfulness. Ten Reasons We're Wrong About the World – and Why Things Are Better Than You Think*. New York: Flatiron Books, 2018.
- Sălcudean, Minodora. *New media, social media și jurnalismul actual* [New Media, Social Media, and Current Journalism]. Bucharest: Tritonic, 2015.
- Tallert, Lars. "From Traditional Journalism to Sustainable Journalism." *Global Investigative Journalism Network*, May 13, 2021. <https://gijn.org/2021/05/13/from-traditional-journalism-to-sustainable-journalism/>.